

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Geweld tegen vrouwen als grond voor asiel

Rodrigues, P.R.; Loof, J.P.; Lawson, R.

Citation

Rodrigues, P. R. (2024). Geweld tegen vrouwen als grond voor asiel. In J. P. Loof & R. Lawson (Eds.), *Diverse mensen en gelijke rechten anno 2024: Essays ter gelegenheid van het emeritaat van prof. Titia Loenen als hoogleraar Mensenrechten en diversiteit* (pp. 167-169). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4194948>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4194948>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

30 | Geweld tegen vrouwen als grond voor asiel

Peter Rodrigues

1 INLEIDING

Allerbeste Titia! Als ik aan jou denk, dan komen meerdere associaties op. Enkele wil ik hier noemen. Jouw vak Recht in de theorie & praktijk aan de Universiteit Utrecht waar ik meerdere jaren het gastcollege Minderheden mocht verzorgen, de bundel *Non-Discrimination Law: Comparative Perspectives* die we samen hebben geredigeerd¹ en natuurlijk de organisatie van het bijbehorende mooie congres, het pottenbakken & beeldhouwen dat je graag doet, je vriendschappelijke collegialiteit over het lief en leed dat zich zoal op de (academische) werkvloer voordoet en je deskundigheid op het thema Vrouw & Recht. Aan dit thema wil ik graag in deze bundel aandacht besteden door middel van een korte bespreking van het arrest van 16 januari 2024 van het Hof van Justitie van de EU (HvJEU), Grote Kamer (C-621/21). Die uitspraak gaat over de vraag of geweld tegen vrouwen een grond voor asiel kan zijn.²

2 GEGRONDE VREES VOOR VERVOLGING: OOK OP GROND VAN GESLACHT?

In het Vluchtelingenverdrag staat dat een vluchteling iemand is die een gegronde vrees heeft voor vervolging op grond van ras, godsdienst, nationaliteit, politieke overtuiging of het behoren tot een bepaalde sociale groep, en die in het herkomstland geen bescherming krijgt (art. 1A). Ook mensen zonder nationaliteit – staatlozen – vallen onder de definitie. Wat opvalt is dat de grond geslacht niet in het verdrag is opgenomen. Naar de ratio van het ontbreken van geslacht blijft het gissen. Waren de opstellers van het verdrag vooral mannen? Het betekent in de rechtspraktijk dat telkens onderzocht moet worden in hoeverre een vrouw kan vallen onder het cluster van een bepaalde sociale groep.

1 Titia Loenen & Peter R. Rodrigues (eds.), *Non-Discrimination Law: Comparative Perspectives*, The Hague/Boston/London: Kluwer Law International 1999.

2 Zie ook AB 2024/70 m.nt. P.R. Rodrigues.

Het Vluchtelingenverdrag is voor het Unierecht nader uitgewerkt in de Kwalificatierichtlijn (2011/95/EU) en daarin vinden we de definitie van een bepaalde sociale groep. Een groep kan volgens artikel 10, eerste lid, onder d, Kwalificatierichtlijn als een bepaalde sociale groep worden beschouwd wanneer aan twee cumulatieve voorwaarden is voldaan. Ten eerste moeten de leden van de betrokken groep minstens één van de drie volgende identificatiekenmerken delen, te weten een ‘aangeboren kenmerk’, een ‘gemeenschappelijke achtergrond (...) die niet gewijzigd kan worden’ of een ‘kenmerk of geloof [...] dat voor de identiteit of de morele integriteit van de betrokkenen dermate fundamenteel is, dat van de betrokkenen niet mag worden geëist dat zij dit opgeven’. Ten tweede moet die groep in het land van oorsprong een ‘eigen identiteit’ hebben, ‘omdat zij in haar directe omgeving als afwijkend wordt beschouwd’. Bovendien wordt in de tweede alinea van deze bepaling gepreciseerd dat ‘terdege rekening [dient te worden] gehouden met genderspecten, waaronder genderidentiteit, wanneer moet worden vastgesteld of iemand tot een bepaalde sociale groep behoort of wanneer een kenmerk van een dergelijke groep wordt geïdentificeerd’.

3 HET HVJEU-ARREST VAN 16 JANUARI 2024

Volgens het hierboven genoemde arrest van 16 januari 2024 moet bij de beoordeling of vrouwen die geweld ondervinden als (lid van een) sociale groep in de zin van artikel 10, eerste lid, onder d, Kwalificatierichtlijn kunnen worden aangemerkt, deze bepaling worden gelezen in het licht van overweging 30 van de Kwalificatierichtlijn, waarin staat te lezen dat de genderidentiteit kan samenhangen met bepaalde juridische tradities en gewoonten, die bijvoorbeeld kunnen leiden tot genitale verminking, gedwongen sterilisatie of gedwongen abortus. Ten aanzien van het VN-Vrouwenverdrag (CEDAW) stelt het HvJEU vast dat het een van de relevante verdragen is als bedoeld in artikel 78, eerste lid, Verdrag betreffende de werking van de EU, in overeenstemming waarmee artikel 10, eerste lid, onder d moet worden uitgelegd (r.o. 44). Ook het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld – ook bekend onder de naam Verdrag van Istanbul – dient daarbij betrokken te worden omdat het sinds 1 oktober 2023 de Unie bindt (r.o. 47). De EU is als verdragspartij toegetreden tot dit verdrag.

Advocaat-generaal Richard de la Tour heeft in zijn conclusie opgemerkt dat vrouwen die een gedwongen huwelijk weigeren in hun land van herkomst, worden geacht deel uit te maken van een sociale groep met een eigen identiteit wanneer een dergelijke praktijk in hun samenleving als een sociale norm kan worden beschouwd (ECLI:EU:C:2023:314). Dat geldt ook voor vrouwen die deze norm schenden door een einde te maken aan een dergelijk huwelijk, indien zij wegens dergelijke gedragingen worden gestigmatiseerd en worden blootgesteld aan de afkeuring van hun directe omgeving, met sociale uitsluiting

of daden van geweld tot gevolg. Het HvJEU gaat daarin mee en stelt vast dat artikel 10, eerste lid, onder d, zo moet worden uitgelegd dat zowel alle vrouwen, als een groep van vrouwen die een gemeenschappelijke eigenschap delen, kunnen worden geacht te behoren tot een bepaalde sociale groep. Deze beoordeling dient plaats te vinden op basis van de omstandigheden in het land van herkomst. Indien het thuisland geen of onvoldoende bescherming tegen geweld aan deze vrouwen biedt, kan dat reden zijn voor internationale bescherming.

Het HvJEU concludeert dat vrouw-zijn een aangeboren kenmerk is waarmee aan de eerste alinea van artikel 10, eerste lid, onder d is voldaan (r.o. 49). Daarnaast kunnen vrouwen een bijkomend gemeenschappelijk kenmerk delen, bijvoorbeeld door het zich onttrekken aan een gedwongen huwelijk, dat dermate fundamenteel is dat van de vrouwen niet mag worden geëist dat zij dit opgeven. Ook dan kunnen zij vallen onder een bepaalde sociale groep. Het tweede vereiste van artikel 10, eerste lid, onder d is dat het gemeenschappelijke kenmerk als afwijkend wordt beschouwd in het land van herkomst. Aan deze voorwaarde wordt voldaan wanneer de sociale, morele of juridische normen die in hun land van herkomst gelden tot gevolg hebben dat deze vrouwen wegens dat gemeenschappelijke kenmerk door de directe omgeving als afwijkend worden beschouwd. Hoewel het HvJEU zich daarover niet uitlaat – dit is aan het oordeel van de nationale rechter – lijkt dit van toepassing op de positie van vrouwen die zich onttrekken aan een gedwongen of gewelddadig huwelijk in Turkije.

Het Hof maakt gebruik van het VN-Vrouwenverdrag en het Verdrag van Istanbul om de omissie dat de vervolgingsgrond geslacht niet in het Vluchtelingenverdrag is opgenomen te compenseren.³ Een extensieve interpretatie van de cluster een bepaalde sociale groep is daarbij nodig.

4 BETEKENIS VOOR NEDERLAND

In de Nederlandse vreemdelingenjurisprudentie is nauwelijks opvolging aan het Verdrag van Istanbul gegeven. Wat dat betreft kan een voorbeeld aan het Hof genomen worden. In de Vreemdelingencirculaire (Vc) staat opgenomen dat vrouwen niet enkel op basis van hun sekse worden aanmerkt als bepaalde sociale groep (C2/3.1 Vc). De reden is dat vrouwen als sociale groep te divers van samenstelling zouden zijn. De Afdeling bestuursrechtspraak gaat daarin mee.⁴ De uitspraak van het Hof maakt volgens mij een einde aan deze restrictieve uitleg. En belangrijk: het verschaft de vluchtelingenstatus aan vrouwen die structureel geweld ondervinden waartegen het thuisland geen bescherming biedt.

3 Uitvoeriger daarover: P.R. Rodrigues, *Ongelijkheidscompensatie in het vreemdelingenrecht* (afscheidsrede Universiteit Leiden), Leiden 2023.

4 ABRvS 21 november 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3735, AB 2019/212 m.nt. L. Hillary.